

Сред държавите от ОНД Русия заема особено място. За разлика от Украйна и Република Молдова Русия под президентството на Путин не се стреми към членство в ЕС. Тя се възприема като самостоятелен политически център и евроазиатска сила, която развива своя форма на демокрация и пазарно стопанство. За нея ЕС се явява привлекателен само в ролята си на модернизиращ партньор и интересен интернационален актьор, защото е удовлетворена от многополюсната констелация на международната система. В такъв смисъл и предвид яростно критикуваното разширяване на НАТО, политиката на Русия по отношение на ЕС е функция на политиката ? по отношение на САЩ. Но за западноориентираните слоеве на руското гражданско общество и политическите партии ЕС е също значим фактор за демократизиране на държавата и обществото и гарантиране на основните свободи. След разширяването си ЕС ще се намира в непосредствено съседство с Беларусия, Украйна, Република Молдова и ще обгражда руския анклав Калининград. Ето защо Съюзът е изправен пред предизвикателството да хармонизира изискванията на *acquis* (например при сигурността на външните граници, на митническия и визовия режим) с политическия интерес от пропускателни и "кооперативни" граници. ЕС желае да експортира стабилност, без да внася нестабилност и рискове. Съюзът иска чрез максимално участие и диалог да спечели Русия за партньор в установяването на кооперативен европейски ред на сигурност. Поради това той продължително се застъпи например за членството на Русия в ? Съвета на Европа и Г-7/8, както и за подписване на основно споразумение между НАТО и Русия (1997).

Докато под авторитарното управление на президента Лукашенко Беларусия се стреми да укрепи съюза си с Русия, републиките Молдова и Украйна предвиждат в дългосрочен план членство в ЕС. На срещата на върха в Гьотеборг Съюзът обяви участието им в европейската конференция, като по този начин призна европейския "вот" на двете държави. За Украйна и Република Молдова ЕС играе наред със САЩ централна роля за гарантиране на национален суверенитет и независимост от Русия. Това от гледна точка на ЕС е от стратегическо значение за Европа. Обратното - възникването на източен политически и икономически блок под руско ръководство - Съюзът би приел за опасен развой. Реакцията на Русия към подготовката по разширяването на ЕС бе значително по-умерена в сравнение с тази към разширяването на НАТО на изток. В действителност тя до момента не е ратифицирала договорите за границите с Латвия и Естония и използва живеещите в двете страни големи малцинства от руснаци и рускоезични, за да налага свои политически цели спрямо ЕС. Открояваща се тема на разговорите на високо ниво между ЕС и Русия е бъдещата роля и място на анклава Калининград в разширена Европа.

По-различни и по-слабо изразени са отношенията между ЕС и страните от Южен Кавказ и Централна Азия. Въпреки това за ЕС те са от стратегическа важност (коридор за доставяне и транспортиране на газ и нефт). ЕС се застъпи за приемането на Грузия, Армения и Азербайджан в Съвета на Европа и подкрепя международните усилия за разрешаване на конфликтите в Нагорни Карабах и Абхазия в Южнокавказкия конфликтен район.

В настоящия момент ЕС е сключил споразумения за партньорство и сътрудничество с единадесет държави от ОНД, сред тях Русия и Украйна. В тях се кодифицира статутът за най-облагодетелства-на държава и се предвижда клауза, според която могат да се водят преговори за създаване на зона за свободна търговия. В никакъв случай не може да се каже обаче, че тази опция е била използвана. Както споразуменията с Европа, така и споразуменията за партньорство и

сътрудничество предвиждат институционализиране на политичес-кия диалог. За перспектива за встъпване в ЕС не се говори. Извън това ЕС прие съвместна стратегия в рамките на ОВППС, която дефинира следните цели: (1) укрепване на демокрацията и правовата държава, засилване влиянието на държавните институции, (2) включване на Русия в общото икономическо и социално пространство, (3) сътрудничество в укрепването на стабилността и сигурността в Европа и извън нея, (4) общи действия предвид общите предизвикателства, например с оглед на природната среда и ресурсите. Независимо от обременеността на двустранните отношения от конфликта в Чечения и ограничаването на независимостта на медиите в Русия, на преден план излизат теми за по-тясно коопериране в областите политика и сигурност, концепцията за общо европейско икономическо пространство, казусът "Калининград" и кооперирането в областта енергетика, в която Русия се стреми към алианс.

ЕС може - за разлика от случая с държавите от ЦИЕ - само в твърде ограничена степен да води "политика на условията". Предоставяната от 1991 до 1999 г. техническа помощ по програмата ТАКИС възлиза на около 4,2 млрд. евро. За периода 2000 до 2000 г. предоставените средства бяха 3,1 млрд. евро. Средствата по програмата ТАКИС постъпват предимно в секторите енергетика и атомна сигурност, както и за реформа в публичната администрация, социалните системи и реструктурирането на предприятия. Подобно на държавите от ЦИЕ държавите от ОНД получават и кредити чрез основаната през 1991 г. Европейска банка за възстановяване и развитие. Днес ЕС е най-големият търговски партньор на Русия в света, който поема повече от 50% от експорта извън ОНД и през 1999 г. даде на Русия позитивен търговски баланс около 11 млрд. евро спрямо ЕС (1999 г.). За сметка на това само около 1,9% от експорта на ЕС бе предназначен за Русия.

По-отношение на реалния БВП регионът на ОНД е в по-лоши позиции спрямо държавите кандидат-членки и тези от Югоизточна Европа. През 2000 г. в никоя от държавите от региона не бе достигнато нивото на БВП от 1989 г. Това доказват сравнителни данни на Европейската банка за възстановяване и развитие. В такъв смисъл от 1989 г. насам в посткомунистическото трансформиращо се пространство се очерта силно поляризиране Изток-Запад.